

Uuest Eesti Rahva Muuseumist

Ehitada 21. sajandil Eesti või misiganes rahva muuseumit, on pehmelt öeldes, huvitav. Selliseid institutsioone oli normaalne püstitada 100 aastat tagasi.

Muuseumeid nimetatakse narratiivseteks keskkondadeks. Sajanditaguse museoloogia ideeliseks etaloniks oli loodusloomuuseum. Siin oli tõukeks Charles Darwini progressiivne õpetus liikide tekkest. Enne eksisteerisid eel-museaalsed institutsioonid: kurioosumite kambrid, kuid võitluses traditsioonide ja progressi vahel haarasid noored edumeelsed loodusteadlased initsiatiivi ja korrastasid *wunderkammerid* ümber nii, et eksponaatidest tekkis selge lineaarne jutustus.

Ekspositsioon ehitati üles teadusliku traktaadi struktuuri järgides: see koosnes sissejuhatusest, järgnesid selgelt sõnastatud ja omavahel seostatud peatükid, mis juhatasid vaatajat eksponaate otsekui argumente esitades edasi, kuni jõuti välja kaasaega, ehk siis lõppjäreldotseni, mis oma ilmse paikapidavusega (kuidas saakski olla teisiti) justkui kinnitas eelneva arutluskäigu ainuõigsust.

20. sajandi teiseks pooleks oli selline jutustamisviis end ammendanud ning ilmselgelt iganenuks muutunud. Varasemale vastukaaluks tekkinud nn uus museoloogia loobus suuremal või väiksemal määral ajaskaalast kui kesksest struktuurielemendist, range lineaarsus asendus risoomse narratiiviga, teemlokkide võrgustikuga. Maksimiks sai, et muuseumi fookuses pole mitte eksponaat, vaid külastaja. Uus museaalsus soovis toimida elamuskeskkonnana, kus külastajal endal on aktiivne roll, võimalikult suur liikumise *elik* "lugemise" vabadus.

Vimastel aastatel, suuresti sotsiaalmeedia võimalustest tiivustatud, on hakatud kõnelema ka mõistest *muuseum 3.0* (vastavalt on nn uut museoloogiat hakatud tähvitama ka mõistega *muuseum 2.0*).

Lühidalt öeldes tähendab see, et muuseum kui narratiiv ei ole suletud tekst, vaid reaalses maailmas dialoogiline protsess. Õpi- ja tötubade kaudu toodab muuseum oma kaasaega ja on samas seeläbi ka ise pidevas uuenemises.

Eelnev ülevaade on vajalik, selgitamaks seda äärmiselt põnevat väljakutset, mis meile, näituse kujundajatele säravate silmadega vastu vaatab. Selge, et tegemist saab olema 21. sajandi muuseumiga, kuid samas oleks antud juhul vale ja vast ka ebahuvitav täielikult eirata varasemaid museoloogilisi loojutstamisstrateegiaid.

Uue Eesti Rahva Muuseumi püsiekspositsiooni teljeks saab 135 meetri pikkune, kogu hoonet läbistav ajarada. Võrreldes traditsioonilise muuseumi-ajateljega, on see aga ümberpööratud: külastaja siseneb tänapäeva. Ajarada räägibki igapäevasest elust ja nagu igapäevases elus ikka, vilksatavad ka siin aegajalt läbi nõ ajaloolised sündmused, suurmehed ja sõjakäigud, kuid need ei ole peamised, need on üksnes kõrvaltegelased argipäeva suure narratiivi taustal. Lugematuid lugusid jutustades viib ajarada vaataja ajas tagasi, kuni jõuab jutustamisega sinna, kus teadmised otsa saavad. Ehk siis jääaaega. See on ainelise kultuurimälu piir, geograafilisest paratamatusest

tulenev absoluutne amneesia. Sealt edasi on ainult lennuväli.

Lineaarse ajaraja seest hargnevad fraktalitena välja süvendatud teemakäsitlused, mis olles seotud konkreetse punktiga ajarajal, on vaadeldavad ka täiesti eraldiseisvate ja ajastuülest teemanäitustena – toit, keel, kodu, kui nimetada mõnd teemat.

Nagu teada, on ajalugu erakordselt sündmustevaene lugu – midagi juhtus, aga tunduvat enam on seda, mis jäi toimumata. Sestap on eriti hea meel, et püsinäitusel on ruumi ka alternatiiv- ja paralleelajaloolistele mõttemängudele. Mis oleks, kui ...?

Lõpeks, kolmas museoloogiline kihistus, kolmas narratiivne strateegia. ERMi püsinäitus on eelkõige dialoogiline keskkond. Kõige ilmekamalt väljendab protsessikesksust see, et näituse füüsilises keskmes, kõige suuremas ruumis asub Interpretatsioonisaal. See hakkab toimima projektiruumi, workshopi ja õpitoana. Ehk siis, Eesti Rahva Muuseumi püsinäituse südamik saab olema väga ebapüsivalt dünaamiline.

Kui kokkuvõtteks otsida uuele ERMile kui narratiivsele keskkonnale narratoloogilist vastet siis vast kõige täpsem oleks mõiste *hüpertekst*. Näiteks Wikipedia on hüpertekstuaalne keskkond – sealset teksti on võimalik lugeda kompaktsete entsüklopeediliste artiklina, samas on teksiseste hüperlinkide kaudu võimalik lugeda ka diagonaalis, läbi paljude tekstide. Saab liikuda aina detailsema teaveni, või vastupidi, astmeliselt kasvava üldistuse suunas, võib ka lihtsalt tekstide vahel hedonistlikult flanöörida, samuti on igal lugejal võimalik teha teksti omapoolseid täiendus- või parandusettepanekuid. Midagi sellist, ainult et reaalses ruumis, tahame me saavutada ka Eesti Rahva Muuseumi ekspositsiooniga.